अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षकारले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

वर्ष [२०२४] १ एस.सी.आर. ११७९ : २०२४ इन्स्क ८४
अतमजित सिंह बनाम राज्य (एन.सी.टी. र दिल्ली) र अरु

(फौजदारी अपील नं. ५१६ र २०२४)

२२ जनवरी २०२४

[विक्रम नाथ र सतीश चन्द्र शर्मा, जे.जे.]

विचाराणीय विषय: के मेट्रोपोलिटन मेजिस्ट्रेटले प्रतिवादी नं. २ विरुद्ध नेगोसिएबल इन्स्ट्रुमेन्ट्स एक्ट, १८८१ को दफा १३८ अन्तर्गत अपराध गरेको आरोपमा पठाएको समन आदेशलाई उच्च अदालतले रद्द गर्न पर्याप्त कारण थियो, किनकि समन जारी गर्दाको बखत प्रतिवादी नं. २ को बाँकी ऋण वा दायित्व बारम्बारबाट समाप्त भइसकेको थियो भन्ने आधारमा।

शिर्षकहरू:

नेगोसिएबल इन्स्ट्रुमेन्ट्स एक्ट, १८८१ - दफा १३८ - फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३ - दफा ४८२ - उच्च अदालतले दफा ४८२ सिआरपिसी अन्तर्गत आफ्नो अधिकारक्षेत्र प्रयोग गर्दा दफा १३८ एन.आई. एक्ट अन्तर्गतको कार्यवाहीमा समनको चरणमा कथित बारम्बार भएको ऋणमा हस्तक्षेप गर्ने दायरा।

निष्कर्ष: आधारभूत ऋण वा दायित्व बारम्बारबाट समाप्त भएको

हो भन्ने प्रश्न पक्षहरूले पेश गरेको प्रमाणको आधारमा निर्णय गर्नुपर्ने एउटा प्रश्न हो - एन.आई. एक्ट अन्तर्गतको कार्यवाहीमा आधारभूत ऋण वा दायित्व बारम्बारबाट समाप्त भयो भन्ने प्रश्न कानून र तथ्यको मिश्रित प्रश्न हो जसलाई सिआरपिसीको दफा ४८२ अन्तर्गत आफ्नो अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरिरहेको उच्च अदालतले निर्णय गर्नु हुँदैन। [अनुच्छेद ७]

उद्धृत मामिलाहरू:

योगेश जैन बनाम सुमेश चाड्हा, फौ.अ.नं. १७०६-१७६१ र २०२२ - भरोसा गरिएको।

कानूनको सूची:

नेगोसिएबल इन्स्ट्रुमेन्ट्स एक्ट, १८८१; फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३।

मुख्य शब्दावलीहरू:

खारेज; समन; समन आदेश; ऋण; दायित्व; बारम्बारबाट समाप्त; हस्तक्षेपको दायरा; बारम्बार; कानून र तथ्यको मिश्रित प्रश्न।

मामिलाको उद्भव:

फौजदारी अपिलेट क्षेत्राधिकार: फौजदारी अपील नं. ५१६ र २०२४।

नयाँ दिल्लीस्थित दिल्ली उच्च अदालतको ०६.०९.२०२२ मा सीआरएलएमसी नं. ५५६ र २०१९ मा भएको फैसला तथा आदेश।

पक्षका लागि उपस्थिति:

सुदीप सेहगल, संदीप सिंह, एड्भ. अपिलकर्ताका लागि।

विक्रमजित बनर्जी, मुकेश कुमार मरोरिया, भरत सूद, सारंश कुमार, विष्णु शंकर जैन, शौर्य राय, माधव सिन्हाल, मिसेस दीक्षा लाडी ककर, एड्भ. प्रतिवादीका लागि।

सर्वोच्च अदालतको फैसला/आदेश:

आदेश

१. अनुमति प्रदान गरिन्छ।

२. यो अपील नेगोसिएबल इन्स्ट्रुमेन्ट्स एक्ट, १८८१ (ए "एन.आई. एक्ट") को अन्य अन्तर्गत दायर गरिएको मूल उजुरी ("आधारभूत उजुरी") को उजुरीकर्ताको तर्फबाट दायर गरिएको हो। दिल्ली उच्च अदालतले (ए "उच्च अदालत") सिआरएल.एम.सि. नं ५५६ र २०१९ मा मिति ०६.०९.२०२२ मा गरेको आदेश (ए "आपत्तिजनक आदेश") ले मेट्रोपोलिटन मेजिस्ट्रेट-१०, साउथ-इस्ट, साकेत अदालत (ए "ट्रायल कोर्ट") को मिति ०३.०८.२०१७ को आदेशलाई बदर गरिएको छ। उक्त आदेशबाट श्री अमृत सन्धु कोस्टर/प्रतिवादी नं २ लाई एन आई एक्टको दफा १३८ अन्तर्गत अपराध गरेको कुरामा समन जारी गरिएको थियो।

३. आपत्तिजनक आदेशद्वारा उच्च अदालतले आधारभूत कार्यवाहीलाई खारेज

गर्नु उचित ठानेको छ। यसको मुख्य आधार समनको मितिसम्ममा प्रतिवादी नं २ को बाँकी ऋण वा दायित्व बारम्बारबाट समाप्त भइसकेको थियो भन्ने हो।

४. हामीसामु पेश गरिएका सामग्रीहरूबाट प्रथम दृष्टिमै देखिन्छ कि कथित रूपमा २०११ सालको बर्षसँग सम्बन्धित विभिन्न कारोबारहरू: (i) अपिलकर्ता; (ii) प्रतिवादी नं २; र (iii) जसविन सन्धु अर्थात् आधारभूत उजुरीको प्रतिवादी नं २ बीच भएका थिए। त्यसअनुसार, प्रतिवादी नं २ ले सिन्डिकेट बैंक, शाखा वेस्ट पंजाबी बाग, सेन्ट्रल मार्केट, नयाँ दिल्ली - ११००२६ मा रु २०,००,०००/- (रु बीस लाख) को रकम भरिएको मिति ०६.०३.२०१७ को चेक नं ३२९६२३ (ए "उक्त चेक") अपिलकर्तालाई जारी गरेको थियो।

> १. आपत्तिजनक फैसलाको अवलोकन गर्दा उच्च अदालतले *(i)* मिति १६.०९.२०११ को सुनिश्चित रिटर्न सम्झौता*;* र *(ii)* अपिलकर्ताद्वारा प्रतिवादी नं २ लाई जारी गरिएका अन्य रसिदहरू, जुन सबै २०११ सालमा गरिएका कारोबारसँग सम्बन्धित छन्, सो आधारमा २०११ र उक्त चेक जारी मिति ०६.०३.२०१७ बीच कुनै आधारभूत ऋणको स्वीकृतिको अभावमा आधारभूत ऋण बारम्बारबाट समाप्त भएकाले कानुनी रूपमा लागू गर्न मिल्ने ऋण वा दायित्व हुन सक्दैन भन्ने निष्कर्ष निकालेको छ। त्यसैले, उक्त परिस्थितिमा, एन.आई. एक्टको दफा १३८ अनुसार प्रतिवादी नं २ को अभियोजन उचित भन्न सकिँदैन। त्यसैले, आपत्तिजनक फैसलाद्वारा उच्च अदालतले ट्रायल अदालतले जारी गरेको समन आदेश र आधारभूत उजुरीलाई बदर गरेको छ।

५. सुरुमै, यो अदालतको योगेश जैन बनाम सुमेश चाड्हा, फौजदारी अपील नं. १७६०-१७६१ र २०२२ मा उच्च अदालतले एन.आई. एक्टको दफा १३८ अन्तर्गतको कार्यवाहीमा समनको चरणमा कथित बारम्बारबाट समाप्त भएको ऋण प्रति हस्तक्षेप गर्ने दायराबारे फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३ (ए "सिआरपिसी") को दफा ४८२ अन्तर्गत आफ्नो

अधिकारक्षेत्र प्रयोग गर्दा राखेको विचारलाई उद्धृत गर्नु उपयुक्त हुनेछ। योगेश जैन (उप्ररा) को सञ्चालन गर्ने अनुच्छेदलाई यस प्रकार उद्धृत गरिएको छ:

> "८. एकपटक चेक जारी गरिसकेपछि र नामञ्जुर भएपछि कानुनी सूचना जारी गरिएको हुन्छ, तब प्रतिवादीले एन.आई. एक्टको दफा ११८ र १३९ अनुसार उपलब्ध कानुनी अनुमानलाई हटाउनुपर्छ। प्रश्नागत चेक बारम्बारबाट समाप्त भएको ऋणको लागि जारी गरिएको हो कि होइन, आफैंमा प्रमाणको विषय हो र प्रतिवादीद्वारा सिआरपिसीको दफा ४८२ अन्तर्गत दायर गरिएको निवेदनमा निर्णय गर्न सकिँदैन।"

६. मालथी विधिक स्थिति को परिशीलन बाट स्पष्ट छ कि मुद्दा समय बाहिरको छ कि छैन भन्ने प्रश्न पक्षहरूले पेश गरेको प्रमाणको आधारमा निर्णय गर्नुपर्छ । हामी उल्लिखित विचारसँग सहमत छौं । निःसन्देह, एनआई ऐनको दफा १३८ अन्तर्गतको कारवाहीमा आधारभूत ऋण वा दायित्व समय बाहिरको प्रकृतिको प्रश्न कानून र तथ्यको मिश्रित प्रश्न हो जसलाई सिआरपिसीको दफा ४८२ अन्तर्गत अधिकारक्षेत्र प्रयोग गर्दै उच्च अदालतले निर्णय गर्नु हुँदैन ।

७. त्यसैले, अपील स्वीकृत गरिएको छ, र आलोचित आदेश बदर गरिएको छ । मूल उजुरी अर्थात सिसी नम्बर ६४३७ को २०१७ को कारवाही पुनर्स्थापित गरिएको छ ।

८. बाँकी रहेका निवेदनहरू, यदि कुनै छ भने, खारेज गरिएको छ । कुनै खर्च छैन ।

हेडनोट्स तयार गर्ने: बिभुति भूषण बसु मुद्दाको परिणाम:
अपील स्वीकृत ।